Основне завдання майбутніх учителів технологій у впровадженні дизайну на уроках трудового навчання (технологій) полягає у формуванні в учнів основних понять про дизайн-діяльність, розвиток уміння сприймати та оцінювати якості предметного оточення, а також свідомо, грамотно формувати штучне середовище.

Нова педагогічна концепція вищої освіти передбачає специфічні дизайнерські засоби пізнання, які й визначають суть дизайнерського напряму освіти. Застосування дизайн-підходу в технологічній освіті учнів [2, с. 45]: дає змогу здійснити інтеграцію мистецтва і техніки, формує уявлення про гармонійне навколишнє середовище; формує уявлення про екологічні та духовно-естетичні засади життя; передбачає освоєння традицій, яким підкоряється розвиток предметного середовища, і тим самим виховує національно-патріотичні почуття учнів; органічно поєднуючи інтелектуальний й емоційний компоненти, дозволяє помітно інтенсифікувати навчання та сприяє гармонійному розвитку особистості.

Список використаних джерел:

1. Даниленко В. Я. Основы дизайна : [Учебное пособие] / В. Я. Даниленко. – Харьков : ХДАДМ, 2003. – 18 с.
2. Марущак О. В. Дизайн як змістовна основа формування у майбутнього вчителя технологій технологічної компетентності / О. В. Марущак, В. П. Король // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія № 13. Проблеми трудової та професійної підготовки : Зб. наук. пр. – Випуск 9. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. – С. 42-46.
3. Марущак О. В. Формування у майбутнього вчителя технологій професійної компетентності з основ дизайну / О. В. Марущак, В. П. Король // Дизайн-освіта майбутніх фахівців : теорія і практика : матеріали ІІ Всеукр. наук.-практ. заочної конф., (21-22.03.2017 р., м. Полтава). – Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2017. – С. 62-71. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/7832.
4. Матяш Н. С. Використання елементів дизайну в процесі трудової підготовки майбутніх вчителів початкових класів // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : Зб. наук. пр. – Київ-Вінниця : ДОВ Вінниця, 2004. – Вип. 6. – С. 35-43.
5. Тименко В. П. Становлення академічної дизайн-освіти / В. П. Петренко // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка : Науковий журнал. – Вип. 31. – Житомир, 2007. – 284 с.

УДК 37.015:796.071.4

Т.Ф. Матвійчук, В.Ф. Соловйов, м. Львів, Україна
T. Matviichuk, V. Solovyov, Lviv, Ukraine
E-mail: tetfart@gmail.com

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Анотація. *Підвищення ефективності підготовки педагогічних працівників, які мають володіти високим рівнем кваліфікації в своїй професійній діяльності є одним зі стратегічних завдань освітньої політики України. Представлена у статті методика формування педагогічної майстерності студентів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін передбачає: розвиток педагогічного потенціалу фахівців з фізичного виховання і спорту як процес безперервного підвищення рівня професійної підготовки протягом усього навчання у закладах вищої освіти; ефективне формування професійних знань і вмінь шляхом застосування елементів технологій розвивального навчання та включення здобувачів вищої освіти у практичну діяльність, яка моделює діяльність учителя-практика; формування професійно-педагогічної компетентності майбутнього вчителя через опанування умінь ефективно вирішувати педагогічні ситуації; розвиток педагогічного мислення за допомогою підвищення вимог до самовиховання і критичного самооцінювання в навчальному процесі; формування індивідуального стилю професійної діяльності на основі навчальної діяльності, аналогічної професійній, і відповідно до особистісних потреб студентів. Запропонована методика формування педагогічної майстерності студентів є дидактично доцільною та ефективною. Доведено суттєве покращення якості навчання у закладах вищої освіти галузі фізичної*

© Т.Ф. Матвійчук, В.Ф. Соловйов, 2018

культури і спорту у результаті комплексного, інтегрованого розвитку всіх компонентів педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури.

Ключові слова: *педагогічна майстерність, психолого-педагогічні дисципліни, здобувач вищої освіти (студент), учитель фізичної культури, методика формування, заклади вищої освіти, навчальний процес, фізична культура і спорт.*

Annotation. *Improving the effectiveness of training pedagogues who have a high level of professional qualifications in their professional activities is one of the strategic objectives of Ukraine's educational policy. The article presents the methodology of formation of pedagogical mastery of students in the process of studying psychological and pedagogical disciplines. It includes: development of pedagogical potential of specialists in physical education and sports as a process of continuous improvement of professional training during all studies in institutions of higher education; effective formation of professional knowledge and skills through the application of elements of technology for developmental education and the inclusion of higher education graduates into practical activities that simulate the practice of teacher practice; formation of vocational and pedagogical competence of the future teacher through mastering of skills to effectively solve pedagogical situations; development of pedagogical thinking by increasing the requirements for self-education and critical self-evaluation in the educational process; formation of an individual style of professional activity on the basis of educational activities, similar professional, and in accordance with the personal needs of students. The proposed method of forming the pedagogical mastery of students is deductively feasible and effective. Significant improvement of the quality of education in higher education institutions in the sphere of physical culture and sports as a result of integrated, integrated development of all components of pedagogical mastery of future teachers of physical culture is proved.*

Keywords: *pedagogical mastery, psychological and pedagogical disciplines, higher education (student), teacher of physical culture, methods of formation, institutions of higher education, educational process, physical culture and sports.*

Постановка проблеми і аналіз попередніх досліджень. Необхідність вирішення освітніх завдань при постійному ускладненні змісту підготовки змушує викладачів педагогічних закладів вищої освіти шукати нові форми і методи навчання, що дозволяють готувати учителів відповідно до сучасних вимог.

До традиційних шляхів формування педагогічної майстерності належать: цілеспрямоване засвоєння психолого-педагогічних знань, умінь і навичок; планомірне виховання та саморозвиток загальної і педагогічної культури; активне залучення до громадсько-педагогічної діяльності; динамічна педагогічна практика; умотивоване вивчення та опанування кращого педагогічного досвіду.

Під час підготовки майбутніх вчителів фізичної культури методика навчання має двоєдину мету: з одного боку, викладачі цілеспрямовано використовують певні методи, з іншого, у процесі вивчення всіх педагогічно спрямованих курсів здобувачі вищої освіти знайомляться з різними методами навчання, серед яких методи фізичного виховання та загальнопедагогічні. Як підкреслюється в навчальних посібниках, ці методи набули у фізичній культурі специфіки й отримали свою конкретизацію [1, 2].

Мета статті та виклад основного матеріалу. Метою даної статті є розробка та визначення ефективності методики формування педагогічної майстерності здобувачів вищої освіти у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін.

Розглянувши структуру педагогічної майстерності ми визначили, що педагогічна майстерність – це єдина динамічна система всіх її компонентів. Їх збалансованість надає процесу розвитку особистості майбутніх учителів більшої ефективності. Оскільки кожен компонент має свою особливість, необхідно використовувати відповідно розроблену методику формування цих компонентів у процесі навчання у ЗВО. Відповідно до складових педагогічної майстерності розглянемо найголовніші методичні підходи до їх формування.

Процес розвитку *педагогічного потенціалу* фахівців фізичного виховання і спорту розглядають як перший етап формування педагогічної майстерності, проте цей процес полягає в безперервному підвищенні рівня професійної підготовки вчителя фізичної культури. Для розвитку особистісних функцій студентів використовують продуктивні методи навчання: проблемний виклад матеріалу, евристичні, дослідницькі методи.

Розглянемо положення, що лежать в основі ефективної методики формування *професійних знань і вмінь* студентів у ЗВО галузі ФКіС. Основною процесуальною характеристикою особистісно

орієнтованої освіти є навчальна ситуація. Конструювання такої ситуації передбачає подання елементів змісту освіти у вигляді різнорівневих особистісно орієнтованих завдань; засвоєння змісту в умовах діалогу, що забезпечує суб'єктно-смислове спілкування, рефлексію, самореалізацію особистості; імітацію соціально-рольових ситуацій, які потребують прояву професійних функцій особистості в умовах внутрішньої конфліктності, змагання (імітаційні ігри) [7, 5].

Використання інтерактивних ігрових і тренінгових технологій під час формування педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури сприяє створенню навчального середовища, де студенти не тільки опановують необхідні знання, вміння і навички, а й «переживають» ситуації, що моделюють зразки професійної діяльності педагога. [2, 5, 8]. Студенти повинні мати змогу з'ясувати для себе специфіку взаємин з учасниками інтерактивної взаємодії, зрозуміти, як їхня поведінка впливає на інших, як вони самі реагують на певні змодельовані ситуації майбутньої професійної діяльності.

До найбільш ефективних засобів формування педагогічних умінь відносимо систему взаємопов'язаних навчально-практичних завдань, що вимагають поступово зростаючого рівня прояву самостійності, творчості та сприяють професійному розвитку майбутніх учителів, ставлять студентів у позицію активних учасників вирішення педагогічних завдань і сприяють формуванню у них об'єктивних оціночних суджень [2, 3, 6].

Враховуючи необхідний обсяг і рівень теоретичних знань і професійних умінь з психолого-педагогічних дисциплін ми визначили і розробили комплекс базових навчально-практичних завдань, що сприяють формуванню у студентів ЗВО галузі ФКіС цієї складової педагогічної майстерності.

Опанування педагогічних знань і вмінь передбачає такі етапи: оволодіння педагогічними знаннями; реалізація педагогічних знань у процесі вирішення педагогічних завдань; самоаналіз виконаної роботи; самостійне заповнення прогалин у знаннях і вміннях; творче застосування на практиці оновлених знань і вмінь. [3, 5]. Тому методика підготовки вчителя фізичної культури передбачала етапи:

I (теоретичний) – формування у студентів мотивації опанування педагогічної майстерності; озброєння знаннями про значення, сутність, структуру педагогічної діяльності-дії, її прогнозування та аналіз, а також роз'яснення структури педагогічних умінь і завдань, за допомогою яких ці вміння формуються.

II (розвивальний) – демонстрація зразків виконання навчально-практичних завдань, формування професійних умінь, пояснення помилок, які можуть виникнути під час виконання завдання, а також вказування на труднощі, що можуть з'явитися при його виконанні.

III (практичний) – виконання студентами практичних завдань під керівництвом викладача з подальшим аналізом результатів їх вирішення, обговорення їх переваг і недоліків, слабких сторін.

IV (рефлексивний) – самостійне виконання студентами навчально-практичних завдань у навчальний і позанавчальний час, які вимагали творчого використання знань і вмінь при підготовці до самостійного проведення занять з учнями.

Практика навчання майбутніх учителів фізичної культури у ЗВО показує, що здобувачі вищої освіти не уявляють свою майбутню педагогічну діяльність з повсякденним вирішенням професійних завдань, проводять аналіз ситуацій лише на емпіричному рівні. Вирішення професійно-педагогічних завдань у процесі вивчення педагогічних дисциплін, на нашу думку, допоможе збагатити студента навичками професійної діяльності ще на етапі підготовки у ЗВО, сформувати педагогічну майстерність, як основу професіоналізму та компетентності майбутнього вчителя фізичної культури.

Основу методики становлять органічно поєднувані проблемне навчання і елементи ділових ігор, включає репродуктивний, пояснювально-ілюстративний і дослідницький компоненти. Проблемне навчання здійснювалося при постановці дидактичних завдань на уроках з фізичної культури у школах під час педагогічної практики. Елементи ділових ігор застосовувалися на цих заняттях під час штучно створених проблемних ситуацій. Це давало змогу формувати у майбутніх учителів професійно-педагогічну компетентність.

На розвивальному етапі визначальна роль відводилася викладачеві, який, формулюючи практичну проблему, сам аналізував заняття, проведені студентами, долучаючи їх до методології аналізу, розвиваючи аналітичне та прогностичне мислення, показуючи способи аргументованого викладу.

На етапі практичного застосування та усвідомлення ролі педагогічної майстерності проблемне навчання передбачало активне залучення студентів до безпосереднього проведення уроків. Ділові навчальні ігри та педагогічні завдання передбачали формування гностичних і комунікативних умінь, використання знань, отриманих на теоретичних заняттях.

На рефлексивному етапі проходило цілісне формування педагогічної майстерності вчителя у процесі освітньої діяльності старшокурсників. Роль викладача обмежувалася постановкою завдань на етапі підготовки проблемних педагогічних ситуацій, провідна ж роль відводилась самоаналізу студентів.

У формуванні педагогічної майстерності здобувача вищої освіти важливим є одержання власного *педагогічного досвіду*, який забезпечує професійно-адаптаційні процеси в підготовці майбутніх учителів фізичної культури.

Органічним компонентом професійної діяльності вчителя фізичної культури, який виражає сформованість його *професійної компетентності,* є спроможність вирішення професійних ситуацій. При цьому зміст, характер та організаційні особливості роботи фахівця фізичної культури пов'язані з виникненням раптових ситуацій більшою мірою, ніж у роботі інших вчителів.

Одним із важливих показників успішного формування педагогічної майстерності є наявність позитивної динаміки розвитку *педагогічного мислення* і підвищення рівня готовності студентів до самовиховання та критичного самооцінювання. Теоретичні та практичні заняття з психолого-педагогічних дисциплін мають проводитися безперервно, починаючи з першого курсу, і послідовно розвивати педагогічне мислення студентів. Така організація навчального процесу є необхідною для оволодіння педагогічною майстерністю [2, 8].

Індивідуальний стиль професійної діяльності формується у здобувачів вищої освіти у ситуаціях, коли все розмаїття видів навчально-пізнавальної діяльності моделює працю педагога в усій її функціональній повноті. Важливим для його формування є вдосконалення самостійної роботи студентів, орієнтованої на забезпечення динаміки самостійності студентів у самопізнанні, саморозвитку і самореалізації на всіх етапах навчання у ЗВО.

Кожен учитель має прагнути до оволодіння педагогічною технікою, всіма її елементами. Подамо деякі методи формування *педагогічної техніки:* система тренувальних вправ з формування вмінь і навичок; система правил і вимог до майбутньої професійної діяльності; педагогічний тренінг та удосконалення професійних якостей, що забезпечують високий рівень педагогічної техніки [1].

Узагальнюючи, зазначимо особливості запропонованої методики формування педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури:

1) Зміст лекційного матеріалу доповнювався інформацією про явища педагогічної діяльності у контексті особистісного та розвивального навчання.

2) Зміст, методика й організація практичних занять відрізнялися використанням елементів розвивального навчання, спрямованих на формування педагогічних здібностей та інших компонентів педагогічної майстерності.

3) Залежно від цільових установок навчальних завдань і практичних занять, виділялися три взаємодоповнюючі групи занять з різною спрямованістю, які визначали етапи розвитку компонентів педагогічної майстерності.

Перша група орієнтована на самопізнання студентами своїх можливостей, здібностей, потреб, спрямованості до педагогічної діяльності. *Друга група* занять характеризується використанням завдань щодо пізнання педагогічної діяльності, її закономірностей та шляхів їх реалізації. *Третя група* занять передбачала розвиток студентами свого педагогічного потенціалу на основі використання педагогічних знань при вирішенні педагогічних завдань. Всі три групи взаємопов'язані й одночасно можуть вирішувати цільові установки формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя в цілому [3]. Спрямованість завдань практичних занять різних груп відрізнялися різноманітністю і підбиралися з урахуванням індивідуальності студентів, рівнів їхньої підготовленості, умінь виконувати навчальну діяльність.

На практичних заняттях використовувалися методи, прийоми і організаційні форми, які сприяють розвитку пізнавальних здібностей і педагогічної майстерності студентів:

1) Робота студентів у мікрогрупах. З метою розвитку комунікативних та інноваційних здібностей студентам у мікрогрупах пропонувалося: а) приймати компромісні рішення; б) обґрунтувати або спростувати певну точку зору; в) опис та вирішення педагогічних ситуацій; г) обговорення та аналіз студентських доповідей з метою формування умінь аргументовано пояснювати свою точку зору.

2) Індивідуальна самостійна робота, спрямована на вирішення поставлених завдань шляхом створення педагогічних ситуацій з урахуванням індивідуальних особливостей студентів.

3) Підготовка доповідей кількома студентами на кожному занятті. Теми доповідей пов'язаних з темою заняття, передбачали захист своєї позиції у процесі відповідей на запитання аудиторії.

4) Проведення практичних занять у вигляді дискусій, де викладач виступав у ролі ведучого.

Був розроблений також комплекс самостійних робіт, які відповідали запропонованим групами занять. Виконання кожної роботи вимагало використання сформованих умінь, розвитку педагогічних здібностей; актуалізувались уміння визначати різні педагогічні категорії.

Безперечно, формувати педагогічну майстерність у студентів може лише той викладач, який сам є майстром своєї справи. Відповідальність за долю майбутнього вчителя несе викладач, це визначає його роль у професійній підготовці вчителя. Він повинен відчувати особистісний стан і проблеми майбутнього вчителя, володіти гностичними здібностями для прогнозування успішності впливу і побудови бажаної моделі навчання [2, 8].

Висновки. Отже, організація занять за нашою методикою ефективно переконує студентів у важливості дослідження педагогічних явищ і закономірностей на основі отриманих теоретичних знань і практичних умінь. Основними методами навчання вчителя фізичної культури є продуктивні: проблемний виклад, евристичні, дослідницькі методи, які дозволяють надати освітній діяльності усвідомленості, істотно підвищити мотивацію навчання. На практичних заняттях доцільно використовувати методи, методичні прийоми й організаційні форми, які сприяють розвитку пізнавальних здібностей і педагогічної майстерності студентів. До найбільш ефективних засобів формування педагогічних умінь відносимо систему взаємопов'язаних навчально-практичних завдань, що вимагають поступово зростаючого рівня прояву самостійності, творчості та сприяють професійному зростанню майбутніх учителів.

Використання запропонованої методики у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін дозволяє якісно вирішувати завдання підвищення якості навчання у ВНЗ галузі ФКіС на всіх етапах формування педагогічної майстерності учителів фізичної культури.

Список використаних джерел:

1. Кайдалова Л.Г. Педагогічна майстерність викладача: навчальний посібник /Л. Г. Кайдалова, Н.Б. Щокіна, Т.Ю. Вахрушева –Х.: Вид-во НФаУ, 2009.–140 с.
2. Матвійчук Т. Ф. Психолого-педагогічні аспекти професійної підготовки фахівців галузі фізичного виховання / Т. Ф. Матвійчук // Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Полтава, 2015. – Вип. 15. – С. 200 – 206.
3. Матвійчук Т. Ф. Уровни проявления педагогического мастерства учителей физкультуры Украины / Stupně projevu pedagogického umění učitelů tělesné výchovy na Ukrajině / Tatiana Matvijčuk // Modern Science — Moderní věda : scientific journal. — Praha : SRIED. — 2014. — № 2. — P. 131—137.
4. Матвійчук Т. Ф. Формування і виховання студента як суб'єкта фізичної культури / Т. Ф. Матвійчук // Науково-педагогічні проблеми фізичної культури : Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. — К., 2011. — Вип. 13. — С. 362—366.
5. Матвійчук Т. Ф. Формування педагогічної позиції у майбутніх спортивних педагогів / Т. Ф. Матвійчук // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у су-часному суспільстві : зб. наук. праць. — Луцьк : ЛНУ імені Лесі Українки, 2012. — № 3 (19). — С. 84—88.
6. Соловйов В. Особистісно орієнтований підхід у професійній підготовці викладачів фізичного виховання / В. Соловйов // Психологічні виміри культури, економіки, управління : зб. статей / упор. О. М. Лозинський. — Вип. № 1. — Львів : Ліга-Прес, 2013. — С. 135—141.
7. Соловйов В. Професійне становлення майбутніх учителів фізичної культури у ВНЗ / Валерій Соловйов // Теорія психічної контрольності та сучасні психолого-педагогічні проблеми : матеріали наук. читань, присвяч. 110-річчю від дня народж. Ярослава Івановича Цурковського. – Львів, 2015. – С. 70 – 75.
8. Соловйов В. Психолого-педагогічні умови підвищення готовності майбутніх викладачів фізичного виховання до педагогічної діяльності / Валерій Соловйов // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2013. – № 5. – С. 124 – 130.